

Gospodar in gospodinja

LETO 1939

6. DECEMBRA

STEV. 49

Uboge naše češplje!

Te dni sem slučajno prišel v neki večji kraj, kjer je nekdo že pred mnogimi leti zasadil obširen češpljev sadovnjak na prostor, kjer so bili prej vinogradi. Ta sadovnjak je bil prva leta dobro oskrbovan in negovan, prišel pa je pozneje v druge roke. Bila je krasota videti obširno vinorodno pobočje pravilno zasajeno s češpljami. Češplje so se tekom let razvile v velika drevesa in so dale do danes že dokaj tisočev centov lepega pridelka. Tudi letos so obrodile tako obilno, da so se veje lomile. Božjega daru je bilo toliko, da so ga komaj spravili v — sode za žganje... Pridelak je bil pa jako droban in tudi ne kaj okusen. Preveč ga je bilo za drevje, ki že mnogo, mnogo let ni videlo gnoja ali kakršnekoli nege. Stanje tega drevja je naravno brezupno. Deblo in veje — vse drvo od tal do vrha je v mahu in lišajih. Pri tleh okrog debel vse polno poganjkov iz korenin, debela obraščena, v vrhu polomljene veje najbrž že od več let. Med več sto drevesi jih je kaj malo, ki bi imela kako obliko in bi ne bila zaradi zanemarjenosti na ta ali oni način pokvarjena. Večina je v takem stanu, da so samo za drva. Le nekaj bi jih bilo sposobnih za temeljito pomlajanje. Niti z velikimi stroški bi se to drevje ne dalo več spraviti v red. Je že prepozno, ker je preveč zanemarjeno in propadlo. Če se ga tudi v prihodnje nihče ne bo usmilit, bo prej popolnoma shiralo, preden bo spet za češplje tako dobra letina kakor je bila to leto.

To pa ni edini češpljev nasad, ki vpije po odpomoči. Kakor je težko, pa moramo vendar priznati, da je skoraj povsod tako. Za jabolane in hruške se stori marsikaj, dasi tudi še ne dovolj. Le češplja je tisto sadno drevo, ki je ostalo tudi v novejši dobi, ko sadjarstvo vendarle zelo napreduje, popolnoma brez vsake nege in oskrbe. Pridelak poberejo, prav za prav s preklami otepemo z drevja, ki potem sameva v takem sta-

nju, kakor smo ga pustili, do prihodnje letine, ki bo morebiti spet čez mnogo let.

Pa ni samo to, da se češpljevo drevje samo na sebi pri nas tako zanemarija, tudi prostor pod češpljami je navadno v takem stanju, da je sramota. Ker poganjajo češplje iz korenin in te poganjke navadno puščamo z namenom, da dobimo iz njih naraščaj za odmrle veterane ali pa za nove nasade, so nastale tekom deset in desetletij, če ne celo stoletij, tiste običajne in povsod znane gozdom podobne češpljeve goščave, ki so ne samo v sramoto kraju in lastniku, ampak tudi v veliko gospodarsko škodo. V teh goščavah je vsaka kultura nemogoča, ker se ne dajo obdelovati in je celo košnja po takem češpljevem gozdu zelo otežkočena.

Pri nas, kjer je veliko pomanjkanje plodne zemlje, bi morali temeljito izrabiti vsak prostorček. Od takih češpljevih goščav pa nimamo skoraj nikakega dohodka — niti od sadnega pridelka, niti od trave. Kakorkoli drugače bi prostor izrabili, bi nam več zalegal.

Kaj torej? Sekiro, kramp in lopato v roke! Najprej ven, kar je dognano! Stara češplja s pet in še več metrov visokim deblom in z eno samo napol suho vejo v vrhu, ni vredna, da še nadalje jemljejo prostor, kjer bi lahko rastle kaj drugega koristnejšega. Potem ven vsi pregosti poganjki iz korenin. Pustimo jih na mestu samo toliko, kolikor treba, da se nadomesti, kar smo odstranili starih dreves. Vse drugo pa izkopljimo s koreninami in če so debelca kazna, da bo kaj iz njih, jih presadimo nekam drugam v dobro zemljo po 50x60 cm narazen. Ondi naj ostanejo, da se vzrede v lepa drevesa z ravnim, močnim deblom in primernim vrhom. Potem jih šele presadimo na stalno mesto v zadostnih razdaljah (6 do 8 metrov narazen). Umevno je, da moramo potem v tako prečiščenem češpljnaku vsako leto ob košnji zatreti vse na novo zrasle poganjke iz korenin,

Ko smo na ta način iz češpljevega gozda iztrebili vse, kar ne spada v spodoben sadovnjak, se lotimo drevja, ki je ostalo na svojem mestu. Vse starejše češplje, ki so še zdrave in imajo primerno obliko, osnažimo kakor osnažimo n. pr. jablane ali hruške: temeljito iztrebimo najprej vrhove, ostrgajmo debela in debele veje, nazadnje pa obrizgajmo vse drevo s 6—8% arborinom ali s 15% žvepleno apneno brozgo. Kjer zajedajo češplje še kaparji, je obdelava vrhov z omenjenimi škropivi neizogibno potrebna. Kdor nikakor ne more škropiti, naj vsaj debela in debeljšje veje namaže z 10—20% arborinom ali z 20% žvepleno apneno brozgo.

Drevesa, ki imajo slabe vrhove, pa so drugače še zdrava in ne prestara, pomladimo. V to svrhu jim najprej izgajmo vse pregoste, nepotrebne veje, ostale pa za polovico ali še za več skrajšajmo. Češplja je jako hvaležna za pomlajanje in ga tudi prav dobro prenese. Do prihodnje dobre letine se bodo tako

obdelana drevesa lepo obrasla in obročila spet prvovrsten, debel in okusen sad.

Pa še nekaj je nujno potrebno. Toliko let zanemarjen, neobdelan in nepognojen prostor pod češpljami moramo na vsak način primerno obdelati in pognojiti. Če le mogoče, ga preorjimo ali prekopljimo in močno pognojimo s hlevskim gnojem, drugo jesen pa še z apnom. Kjer pa zemljišča ni mogoče preorati, ga pognojimo vsaj z gnojnico, ki ji dodajmo na vsakih 100 litrov 1 kg superfosfata ali pa 10 kg lesnega pepela.

Za vsa ta dela je pozna jesen in zima, dokler je kopno in preveč ne zmrzuje.

Sadjarji, ki imate take zapuščene češpeljnake, lotite se jih nemudoma. Ako boste upoštevali te nasvete, se boste v nekaj letih prepričali, kako prav ste ravnali in kakšno škodo bi imeli, ako bi še nadalje trpeli na svojem sicer vzorno obdelanem posestvu zanemarjene češpljeve goščave in gozdove. H.

Nekaj pripomb o pitanju prašičev

(Nadaljevanje.)

K pitanju na mast jemljemo prašiče, ko tehtajo okrog 60 kg. Do te teže se dado primeroma poceni izrediti; v času namreč, ko ti pujsi odraščajjo in jih šele pripravljamo za pitanje, ne potrebujejo nobenega močnejšega krmljenja. Ta okoliščina olajšuje tudi ves naš račun. Je-li boljše pitati kako žival na meso ali na mast je odvisno ne samo od njene lastne sposobnosti, ampak tudi od strogega računanja, ki nam pove, kaj se v danih gospodarskih prilikah posameznemu rejcu bolj priporoča. V splošnem pa velja, da je pitanje na mast praviloma dražje kakor pa pitanje na meso, ki je časovno končano mnogo prej, vsaj v 9. mesecu. — Pri pitanju na mast ločimo spet dve vrsti. 1. pitanje do žive teže 110 do 120 kg; 2. pravo pitanje do 150 kg in več žive teže.

Prvi način pitanja vršimo mnogokrat za lastno domačo potrebo, pogosto pa tudi za trg. Ta način je prav za prav podaljšano pitanje na meso, pri čemer pa dobiva prašič postopoma tudi več masti. Pitanje do 150 kg in višje pa je pravo pitanje na mast, pri katerem tvorba mesa v ožjem pomenu besede ne pride več

v poštev. To opazite iz prirastkov na živi teži, ki vam jih pokaže tehtnica, ako večkrat tehtate prašiče, ki še rastejo in pa take, ki so že dorasli. Le pogledite, v kakšnem razmerju mesa in masti je sestavljen ta prirastek na težil!

V 1. mesecu starosti 59% mesa, 41% masti; v 2. mesecu starosti 63% mesa in 37% masti; v 3. mesecu starosti 59% mesa, 41% masti; v 4. mesecu starosti 26% mesa, 74% masti; v 5. mesecu starosti 20% mesa, 80% masti; v 6. mesecu starosti 14% mesa, 86% masti, pri pitanju na mast pri še starejših in doraslih prašičih pa 7% mesa in 93% masti.

Kakor razvidite iz teh števil, se tvori meso v največji množini prve tri mesece, ko pujs še raste. V četrtem mesecu pade delež na tvorbi mesa že na četrtno celotnega prirastka na teži, pozneje (po 6. mesecu) pa celo na samo 7 odstotkov. Po naravi prašiča je tvorba mesa pri odraslih ščetinarjih zelo omejena in prirastek žive teže tvori v prvi vrsti mast. Po tem spoznanju moramo uravnati tudi krmljenje. Praktično se pravi to, da bomo pri pitanju na toliščo pokladali v prvi vrsti škrobnata in sladkorna krmila, ki

ravno proizvajajo mast, dočim stopajo beljakovinsata krmila, ki tvorijo meso, v ozadje.

Donosnost pitanja na mast je v veliki meri odvisna od tega, s kakšnimi stroški smo izredili mlade živali (tekače) do žive teže 60 kg, to je do časa, ko pričnemo pripravljati prašiče za pitanje. Najcenejše in najpripravnejše je, če moremo izrediti prašiče do te teže na paši. Kjer pa v dobi priprave na pitanje paše ni, krmimo živali z zeleno krmo, pomagamo pa pri tem s krompirjem; na ta način se razširijo živalska prebavila za poznejše pitanje.

Kako velika je vrednost paše pri prašičih, razvidiš iz tega, da pridobi svinja zunaj na paši dnevno po 353 g, z zelenim krmiljenjem v hlevu pa samo po 277 g. Tej temeljni krmi pa pridenemo ob času pravega pitanja še žitnega zdroba in nekoliko posnetega mleka, po Češkem in Nemškem pa pridevajo ribje moke (ki je pri nas predraga) in zdrobljenega soja — fižola. Tako krmiljeni prašiči obdrže do konca pitanja krasen tek in dosežejo od 9. do 11. meseca živo težo 150 do 160 kg. — Kjer pa je na razpolago pašna, se pasejo prašiči tudi ob času priprave, zraven pa dobe vsak dan še po tri četrt do 1 kg krepke krme, žita, otrobov, krmske moke. Pozimi nadomestimo zeleno krmo s peso, ki jo pokladamo obenem s krompirjem. Peso nastrgamo in pomešamo z deteljnim drobirjem. Pomanjkanje beljakovin dopolnimo s posnetim mlekom (do 3 litrov). Čas pripravljanja traja 3—4 mesece. Prirastek žive teže na dan znaša po 40—50 dkg. Šele ko dosežejo živali živo težo 60 kg, se prične pravo močno pitanje na mast. Temeljna krma je redno krompir. Mnogožina krmil se dviga postopoma od 6 do 10 kg ob koncu pitanja. Zraven pridevamo na dan še kakšna 1—2 kg močnih krmilnih zmesi, sestavljenih iz žita ali stročnic, krmske moke in kot napoj 2 do 3 l posnetega mleka. V tem času je prirastek na živi teži po 65 do 80 dkg na dan, pozneje 90 dkg do 1 kg. Šele proti koncu pitanja na mast jame dnevni prirastek teže padati na 40 do 60 dkg. To je znamenje, da se bliža prašič že zadnji stopnji debeljenja. Izpitan špehar doseže v starosti 9—11 mesecev 150 do 160 kg žive teže in je zrel za v klavnico. — Če so pa cene za pitane prašiče prav do-

danih krmil na razpolago, potem lahko pospešiš pitanje na ta način, da izpustiš pripravljalno dobo; toda izkušnja uči, da če začneš krmiti prašiče šele 30 kg težke, je posledica ta, da te živali pozneje, ko dosežejo težo 100 kg in čez, nimajo več tako dobrega teka.

Pitanje prašičev, ki tehtajo po 120 kg, zahteva že precejšnje množine krmil. V tej dobi računajo na žival in dan po 2.8 do 4 kg škrobnih enot (100 kg ječmena srednje dobrote odgovarja 72, ozir. pri prašičih 83 kg škroba); potrebščina na beljakovinah pa se zniža v tem času že na 20 dkg dnevno. Vsebina suhih snovi v celokupni dnevni krmi naj ne prestopa 3 do 5 kg. Temu odgovarja n. pr.: 8 do 10 kg krompirja, pol kilograma otrobov, pol kilograma krmske moke, tri četrt do 1 kg krmskega sladkorja, kakršnega je dovolj na razpolago v krajih, kjer so sladkorne tovarne. Poleg krompirja se zelo dobro ponaša tudi krmska pesa; če pa je krompirja in pese bolj malo, je pa treba povečati delež močne krme, zlasti krmske moke, koruznega ali ječmenovega zdroba.

Če primerjamo pitanje na meso in pitanje na mast, pridemo do rezultata, da lahko zrediš tri pršutarje namesto enega debelega špeharja. Potreba krme za vsak kilogram prirastka raste stalno z dvigajočo se telesno težo prašiča. Pri težkem prašiču te stane vsak kilogram prirastka mnogo več kakor pa pri lahkem. Stvar stoji tako, da potrebuješ za spitanje enega špeharja do 150 kg enako množino krmil kakor za tri pršutarje po 80 kg. V Brankah na Moravskem so delali poizkuse s pitanjem prašičev na meso in mast in pokazalo se je, da je treba za 1 kg prirastka:

Pri prašiču, ki tehtja 30—90 kg, 3.37 kg ječmena, pri 90—120 kg 4.29 kg ječmena, pri 120—150 kg 5.28 kg ječmena, pri 150 do 170 kg prašičeve težke pa 5.84 kg ječmena.

Kakor vidiš, cenjeni gospodar in gospodinja, ti pride debeljenje težkih špeharjev precej drago! Dnevni prirastek na teži se giblje med pol in 1 kg in več; povprečno želimo, da mora biti dnevni prirastek najmanj tri četrt kilograma. Zato kaže, da vsakih 14 dni kontroliraš s tehtnico, kako napreduje pitanje. Če je prirastek na dan manjši od tri četrt kilograma, pomisli in preišči, kje bi

bre in imaš dovolj lahkih, doma pride-utegnil tičati vzrok nepovoljnega uspeha in popravi, če treba, sestavo krmel!

V Št. Lovrencu se ravna po tem modernem načinu. Krmljenje mladosti traja 3—4 mesece, da dosežejo živali okrog 60 kg. Potem pripravljajo prašiče

5—6 tednov; ko pa so težki po 90 kg, dobivajo na dan vsak po 4 kg pese, 5 kg krompirja, 1 kg koruznega zdroba in krmilne moke ter 4 litre posnetega mleka ali pa 6 litrov sirotke. Ko ima prašič 7—8 mesecev, tehta že 100—110 kg. Takrat se pri nas najboljše proda. ovfr.

Kmečko delo v decembru

Kljub vsem težavam naših dni se vendarle hitro zasuče leto: spet smo zajadrali v zimo in božični prazniki so pred vrati. Takole gosposki ljudje mislijo, da kmet pozimi nima nobenega drugega opravila, kakor da sedi ob topli kmečki peči v »hišic« in lenobo pase Kdor bi pa prebral naslednje vrste, bi videl, da se pridnemu in skrbnemu kmečkemu človeku dela nikoli ne zmanjka, tudi pozimi ne.

Letos smo dolgo brez snega. Se zdi, da že pozna, izredno kesna selitev lastovk vendarle pomenila pozno zimo. Do sedaj še tudi pravega mraza ni bilo. Le parkrat je živo srebro zdrknilo za kakšno stopinjo pod ničlo, kar je za naše razmere nekaj posebnega.

Ta dolga jesen je za kmeta veliko vredna. Kajti če mu sneg in mraz že v začetku novembra komaj pustita, da s težavo pospravi zadnje poljske pridelke, mu kar zmanjka časa za izredno važen opravke, namreč za jesensko praho. O njej smo že v prejšnjih številkah govorili, pa vseeno ne bo odveč, če jo sedaj še enkrat vzamemo v misel. Jesensko oranje je pol gnojenja. Naša slovenska kmečka zemlja je večidel srednja ali celo slabo rodovitna, gnoja pa našemu kmetu tudi vedno zmanjkuje. Gnojščica so neurejena in se na njih gnoj spridi, gnojnica marsikje še teče po jarkih: dokler si ne moreš urediti gnojščica in gnojnične jame (upamo, da bo v doglednem času tudi to mogoče!), skrbi vsaj, da boš vse storil, da pomanjkanje gnoja nadomestiš. Eno takšnih nadomestil je jesensko oranje. Dokler ni snega in zemlja ne zmrzne, je še zmeraj čas. Torej, dragi kmetovalec, ne maži useš in ubogaj! Niti ped praznih njiv naj ne ostane čez zimo v celini; vse preorji in jo pusti v brazdi, da jo mraz opali in razdrobi. Posebno za težke, celinaste zemlje je jesenska brazda kakor božji blagoslov. To bo prihodnje leto v sprneli in premaženo ter z mokroto dobro prepojeni zemlji rastlo in klilo!

Pa plevela bo manj. Kajti če pride plevel pod brazdo, čez zimo segnije in bo prihodnje leto z okopavinami manj dela. Ali ni tudi to vredno, da zasadimo plug v vsako njivo?

Kakšen križ je v nekaterih letih zaradi nastilja. Če je vsa jesen mokra, ko pa v mokrini listje pade na tla, ga zasuje sneg — od kod boš vzela steljo! Kdor ima kaj resja in praproti, že še nekako shaja, kdor je pa navezan v glavnem na listje, je revež. Saj je znano: malo stelje — malo gnoja. Slamo nastiljati je pa v naših razmerah predrag »špas«, čeprav je za gnoj izvrstna. Letos je tudi za grabljenje listja bilo časa in lepih dni. Upajmo, da bo tudi gnoja za prihodnje leto.

Tudi na travnikih se za pridnega človeka ne zmanjka dela. Če so gnojščica že precéj polna in je mogoče nekaj gnoja »odškrnuti« za travnik — o kako se bo z obrestmi bogato zahvalil ob košnji; pa ne samo eno leto, ampak več let. Sedaj je najboljši čas za gnojenje travnikov. O tem gnojenju smo obširneje razpravljali že prejšnji mesec.

Marsikje bodo kmalu polne tudi gnojnične jame, kjer jih seveda imate. Dokler je vreme takole, »muževno« in je zemlja razmehčana, ne kaže z lajtro na travnike. To delo bomo opravili, ko bo zemlja toliko zmrznila, da se ne bo voz udiral. Sedaj pa, dokler je zemlja še nezmrzla, gremo na travnike z brano, da raztrgamo travniško rušo in razpraskamo zemljo, v katero potem v teku zime lahko pronica mokrota. Pa kamenje in grmovje naj zgine s travnikov! In jarki morajo biti v redu, da se bo čez zimo voda, ki je bo morda preveč, mogla sproti odtekati in ne bo dolgo stala na travnikih.

Ko bo delo na tej ljubi zemlji za letošnje končano, bomo pogledali vse orodje in stroje. Ko bi si naši kmetje resno in točno izračunali, koliko težkega denarja zmečejo v brezno radi zanikrosti pri orodju in strojih, to bi bile zelo lepe vsot-

te in visoke številke. Orodje je treba kupiti in drago plačati, še več stanejo stroji — ali je potem vseeno, ali ti zdržijo par let ali pa desetletja? Najhujši sovražnik orodja in strojev, ki so danes večinoma železni, je rja. In koliko rje najdeš, ki uničuje dragi inventar. To je potrata, ta naša površnost. Ven in ven tarnamo, kako slabo gre kmetu — na drugi strani pa kovač za kovačem pustimo uničevati drago orodje.

Drugače ravnajmo! Vse orodje in vse stroje točno pregledjmo. Tega ne moremo drugače, kakor da jih razstavimo v sestavne dele. Ko je stroj narazen, vse dele preiščimo, ali niso kaj pokvarjeni, potem jih pa skrbno očistimo in namažemo ter spravimo čez zimo na suhem prostoru. Kar

je obrabljenega in pokvarjenega, mora v popravilo. Slab je gospodar, ki šele takrat vidi okvaro na orodju ali stroju, ko ga je treba že rabiti. Zdaj pozimi je prilika, da se inventar spravi v red, pa da se tudi točno popiše in oceni.

Dovolimo si vprašanje: Koliko naših kmečkih gospodarjev vodi inventarni zapisnik? Mislite, da je to odveč, pa nimate prav! Danes vam tega ne moremo na dolgo in široko dokazovati, storili pa bomo enkrat v poznejših zimskih mesecih. Samo to še za konec pribijemo, da bi naš kmet v gospodarskem pogledu vendarle boljje stal, če bi si pustil od onih, ki mu dobro hočejo, nekaj več dopovedati, kakor si je pustil do sedaj.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Za otroka

Martinova nedelja! Ali pa »potrkana«, kakor ponekod nazivljejo poslednjo nedeljo po Binkoštih! Ali pa predpustne nedelje! In še ta in ona nedelja v letu bi lahko prišla v tale seznam.

Zlasti pa potem ponedeljek po teh nedeljah.

V šolo prihajajo otroci zaspanih oči, nekam mrtvi, ubiti, za pouk nesposobni. Nekateri kar epe. In potem bodi učitelj pripravljen ali nepripravljen, predavaj svojo učenost zanimivo in privlačno ali nezanimivo in dolgočasno, drži se nadzornikovih navodil ali ne: je popolnoma vseeno, nič ne boš dosegel.

Če boš radoveden, odkod ta zaspanost, odkod ta omrtvelost, pa kar poprašaj fantiča ali deklīča, kje je včeraj bil in kaj je delal, pa boš morebiti po dolgem obotavljanju izvelkel iz zaspanca, da je bil z atom in z mamo pri »Zlatem grozdku«, po domače povedano: v oštariji ali pa gostilni ali morda v krčmi. Razločka ni veliko. Ata in mama sta seveda plesala, otroče je jedlo bel kruh — seveda če mu ga je kdo ponudil, zijalo prismojene plesoče pare, na ušesa vleklo opolzke besede in pogovore pijanih in vinjenih gostov in seveda tudi samo pilo, dokler ni obnemoglo in sta ga roditelja, Bog v nebesih ve, ob kateri urf duhov odnesla domov, v posteljo. Ali je bilo pred polnočjo ali morda že, ko mežnar odzvonil je dan?!! Veliko vprašanje!

Šlovek res ne ve, ali so na svetu nesede, s katerimi bi se dalo obsoditi počenjanje in ravnanje takih roditeljev! In vendar takih ljudi ni malo. Za naslavo jim je več, kakor za otroka. Malo žrtve — če sploh vedo, kaj je žrtev? — doprinesiti ne znajo, pač pa se bodo začudeno vpraševali, kdo je kriv, da je sedanji mladi rod trikrat prezrl za svoja leta in desetkrat pokvarjen!

Največji siromaki v tem oziru so pa birtovski otroci sami. Namesto, da bi jih roditelji o pravem času poslali tja, kamor spadajo, po domače povedano: v posteljo, jih pa spravijo na domačo peč, da tam izviška gledajo in poslušajo in si v dušo vtiskajo podobe iz dežele pokvarjenosti in umazanosti in iz doline pohujšanja — pa nikakor ne iz kake doline šentflorjanske.

Morebiti me imenujejo črnogleda, z učeno besedo pesimista, češ slika, ki nam jo podajaš, je vsekako pretamna, prečna in preumazana. Ne trdim, da se vsepovsod tako godi, vem pa da se po mnogih krajih naše mile domovine odigravajo podobni prizori, ki ne spadajo v raj otroškega življenja in ne v vrtove naših družin. Če bi se to godilo samo v enem kraju... Ali slični prizori so na dnevnem redu že po naših vaseh, pa mislite, da jih po naših mestih ni! Naše brezštevilne pivnice so gnezda, v katerih se zalega nemoralnost in pokvarjenost naše bodočnosti.

Pa veseli moramo vendar biti! Kdo nam bo to branil! Kdo! Radi bi ga poznali!

Le vesel bodite! Nihče vam tega ne brani. Toda dajte svetu več družinskega veselja, pa manj oštariškega. Zamreti mora in pokopati moramo tisto nesrečno mnenje, da ga ni veselja in je ni poštene zabave, razen pri litru in ob harmoniki. Iz tega stališča tudi tako imenovani »mladi harmonikarji«, ki se danes že skoraj povsod vpejčujejo, niso tako nedolžno prikazani v ozračju našega javnega življenja. Kdor more razumeti, bo razumel...

KUHINJA

Možganov kolač za juho. Telečje možgane prevrem, potem jim odstranim kožico in žilice. Tri žemlje obribam in namočim v mleku. Žemlje ožmem in jih z možgani vred drobno sesekljam. Za duh in dober okus dodam sesekljanega zelenega peteršilja in ščep popra. 10 dkg surovega masla raztopim in ošvrkljam z dvema celima jajcema in z dvema rumenjakoma. Potem pridenem sesekljanje, malo posolim ter oblikujem podolgasto štruco. To štruco zavijem v snažen, namočen in z drobtinami potresen prtč in skuham v slani vodi. Štruco kuham dobre pol ure. Kuhano štruco previdno odvijem in zrežem za prst debele rezine, na katere nalijem vrele juhe. Na ta način pripravljeno štruco, tudi lahko spečem v kožici, dobro pomazani z maslom ali mastjo,

Pečeno koštrunovo stegno. Koštrunovo stegno dobro operem, odstranim mu žilice in kožice ter ga nasolim in zdrgnem s poprom in strtim česnom. (Česenj vzame mesu neprijeten duh, ki ga drobnično meso vsebuje.) Potem meso prevlečem s suho slanino, polijem s kisló smetano in spečem v pečici. Ko je meso napol pečeno, polijem z razbeljeno mastjo in nadalje pečem do mehkega. Med pečenjem meso pridno polivam z maščobo, v kateri se peče. Koštrunovo meso zrežem na kose in obložim s koščki opečenega krompirja.

DOMAČA LEKARNA

Vzroki bolezni. Največkrat nam škoduje izprijeni zrak. Štirikrat ga vdihneš brez škode — petič je že strup. Slab zrak v prostoru kjer spiš, je kriv slabosti srca in zaprtju; pljuča in čreva so vezana v dihanju. Ko čutijo pljuča slab zrak, se ga branijo s tem, da ne dihaajo globoko in tedaj se tudi čreva ne gibljejo, kakor je treba. V slabem zraku se vznemiri srce,

hude sanje te mučijo in odleže ti, če skočiš po koncu in odpreš okno. Narodi, ki živijo na prostem, ne poznajo mnogo naših bolezni. Če ti postaja slabo v natlačenem in vzduhlem prostoru, ti odleže, ko prideš na zrak. Mestni ljudje se popraviijo, ko pridejo na kmete. Saj, če diši tudi iz hlevov — tisti duh, ni tako nezdrav kakor mestni, ki ga kvari vzduh tovarn in skladišč, plinov vseh vrst, kanalov itd. Napačno je mnenje, da je zdravo, če spiš v nezakurjeni sobi, posebno če je soba vlažna. Če se ne prekuri pozimi, se še poleti ne posuši dobro. To škoduje posebno otrokom, mladim, bolehnim osebam in starčkom. Seveda tudi prezakurjen zrak ni dober. Prevroča peč ali štedilnik proizvajajo škodljive pline. Vlažno sobo je treba odpreti, ko se je zrak segrel od peči, šele potem ga žene toplota ven; in ko zapreš, imaš prijetno v sobi. Mokra perilo, mokra obutev, mokra drva, nam kvarijo zrak. Tako tudi če imaš v sobi zaloge kakega blaga. Saj diha vsaka reč in oddaja zraku svoj duh — vsak duh pa je razproščena snov. Zato se zastrupljaš, če imaš steno, preproge ali obleko po-barvano s strupeno barvo.

Bolezen zakrivi tudi vsaka nezmerčnost. Pregretje. Prehlajenje. Strast. Napor duše ali telesa. Preveč ali premalo spanja. Preveč ali premalo odvajanja. Zaprti vetrovi. Nekatero bolezen se podedujejo — to se pravi, človek je bolj podvržen bolezen na kateri je bolehal oče, ded ali mati. Zato pa moramo paziti, da se ne pregrešimo in prehladimo, če smo po krvi podvrženi udnim boleznim. Vsak človek je nekje bolj občutljiv. Kadar se prestraši ali premrazi, bo takoj čutil neugodnost v onem boleznai bolj podvrženem udu.

Splošno obolijo ljudje (epidemija), če pride po mili zimi huda vročina, po vročih dneh mrzle in vlažne noči, če prinese veter strupen prah, če pride strupena megla itd.

SEJMI

SEJMI do 17. decembra

11. XII.: živ. in kram. Litija; živ. in kram. Sv. Jurij pri Celju; svinj. Središče. — 12. XII.: živ. in kram. Metlika in Kainnik; svinj. Dol. Lendava; konj. in kram. Maribor. — 13. XII.: živ. in kram. Gor. Logatec, Mengeš, Radovljica; gov. Jurkloster; živ. in kram. Sv. Peter pod Sv. gorami; živ. in kram. Trbegovci, Zalec. — 14. XII.: svinj. Turnišče. — 15. XII.: Žirovnica; živ. Slov. Bistrica; živila in prašiči Trbovlje. — 16. XII.: živ. in kram. Vel. Loka; gov. in svinj. Videm ob Savi.

V vsako hišo »Domoljuba!

GOSPODARSKE VESTI

CENE

Kranj. Na debelo od 50 kg navzgor pšenica 1 kg 2.50, ječmen 2.25, rž 3, oves 2, koruza 1.80, fižol 5 do 6, krompir 1.50; seno 100 kg 100 din, slama 75 din. Jabolka I. vrste 1 kg 5, II. 4, III. 3.50; suhe češplje 6 do 10, svinjska mast 20 do 21, neoprana volna 24—26, oprana volna 34—36, mleko liter 2 do 2.25, presno maslo 1 kg 34 do 36, drva 1 kubični meter 100 do 110 dinarjev.

Maribor. Dne 25. novembra so beležili sledeče cene kmetijskih pridelkov: pšenica 1 kg 1.80 do 2.50, ječmen 1.40 do 2, koruza 1.65 do 2, ajda 1.50 do 2, fižol 5 do 6, grah 8 do 12, leča 8 do 12, proso 2.25, rž 1.70 do 2, konoplja 7 do 8 din za 1 kg. Sadje: jabolka I. vrste (na trgu) 1 kg 6, II. 4 do 5, III. 3; suhe slive 8 do 12, orehi 6 do 8, jedrca 24—26 din. Mleko 1 liter 2.50, presno maslo 16 do 18 din za 1 kg, drva 1 kubični meter 100 do 125 (trda), 90 do 110 (mehka); krma: seno 100 kg kislota 70 do 80, sladko 90—100, otava 50 do 55 din.

Gornji grad. Po zadnjem poročilu so cene v Gornjem gradu sledeče: koruza 1 kg 2.25, ješprenj 4 do 5, kaša 4, mast 21, mleko 2 din liter, krompir 1.50 kg.

Lendava. Dne 2. decembra so zaznamovali v okraju sledeče cene: Pšenica 100 kg 190 din, ječmen 180, rž 160, oves 160, koruza 150, fižol 500, krompir 100 do 110, seno 70, slama 20 din. Mleko 1 l 1.50, surovo maslo 1 kg 24.50, drva 105 din 1 kubični meter, vino, navadno pri vinogradnikih liter 3.50 do 4, finejše, sortirano 4.50 do 6 din; slivovka dvakrat žgana 1 l 12 do 15 din.

ŽIVINA

Ljubljana. V zadnjem času se cene živine v Ljubljani niso spremenile in se gibljejo takole: voli I. vrste 5.50 do 6.50 din, II. 5 do 5.50, III. 4 do 5; telice I. vrste 5.50 do 6.50, II. 5 do 5.50, III. 4 do 5; krave I. vrste 5.50 do 4.50, II. 3.25 do 4, III. 2.25 do 3; teleta I. vrste 6 do 7, II. 6; prašiči špeharji, domači 9 do 9.50, sremški špeharji 10.50, pršutarji 8 do 8.50 din za 1 kg žive teže.

Kranj. Na ponedeljski sejem dne 29. novembra so prignali 50 volov (prodali

41), 26 krav (20), 3 teleta (3), 2 junici (2) in 169 prašičev §134). Kupčija je bila torej dobra. Cene so bile sledeče: voli I. vrste 6.50 din, II. 6.25, III. 5.50; telice I. vrste 6.50, II. 6 do 6.25, III. 5.50; krave I. vrste 5.50, II. 5, III. 4.50; teleta I. 8.50, II. 7.50; prašiči špeharji 12.50, pršutarji 9 do 10.50 din za 1 kg žive teže. Mladi prašički 6 do 12 tednov stari 140 do 260 din kom.

Radovljica. Prejeli smo zadnje poročilo o cenah živine, ki se glasi: voli II. vrste 5, III. 4; telice I. vrste 5, II. 3.50, III. 2.50; krave I. vrste 4.50, II. 3.50, III. 2.50; teleta I. vrste 7, II. 6; prašiči-špeharji 10, pršutarji 8 do 9 za 1 kg žive teže.

Ptuj. Na sejmu dne 25. novembra so zaznamovali tele cene živine: voli 3.50 do 5 po kakovosti; krave I. vrste 4.50, II. 3.50, III. 2; telice I. vrste 4.75, II. 4, III. 3; junci 3.25 do 3.80, biki 3 do 4.50; teleta 4.50 din za 1 kg žive teže. Prašiči: debele svinje 8 do 10, pršutarji 7 do 7.75, plemenske svinje 6 do 6.75 din za 1 kg žive teže; prasci od 6 do 12 tednov stari 70 do 120 din komad.

Gornji grad. V zadnjih dneh se gibljejo cene živine takole: voli I. vrste 5, II. 4, telice do 5, krave do 5, teleta I. vrste 5.50, II. 4 din; prašiči do 12 din za 1 kg žive teže.

Lendava. Po zadnjem poročilu ima živina te cene: biik I. vrste 5 do 6, II. 3 do 4; telice I. vrste 5 do 5.50, II. 4 do 4.50; krave I. vrste 3 do 3.50, II. 2.50 do 3; teleta I. vrste 7, II. 5 do 6; prašiči-špeharji 11 do 12, pršutarji 6 do 8 din za 1 kg žive teže.

Mariborski trg

Perutnina. Piščanec (majhen) kom. 11 do 16 din, večji 17 do 20 din, 1 kg zaklanega 20; kokoš kom. 20 do 30, zaklana 1 kg 16; petelin kom. 20 do 30, zaklan 1 kg 20; gos kom. 40 do 45, puran kom. 40 do 60, zaklan 1 kg 16 do 17 din; raca kom. 15, domač zajec kom. 4—20 din.

Mlevski izdelki dne 25. novembra: pšenična moka št. 00 2.80 do 3.50, moka št. 2 din 2.60 do 3.35, št. 4 din 2.50 do 3.25, št. 5 din 2.40 do 3, št. 6 din 2.25 do 2.80, ajdova moka 3.20 do 4.50, koruzna moka 1.50 do 2, ržena moka 2.50 do 3; otrobi koruzni 0.95 do 1.50, pšenični 1.20 do 1.75 din za 1 kg.

V vsako hišo »Domoljuba!

PRAVNI NASVETI

Trgovka brez učenja. A V Hčerka je dovršila dva razreda meščanske šole in eno leto trgovsko učilišče. Ali bi mogla dobiti dovoljenje za izvrševanje trgovine, ne da bi morala služiti kot vajenka ali pomočnica. — Tega ne bo mogoče. Le če bi imela popolno srednjo šolo ali njej enako strokovno šolo, bi se smatralo, da ima popolno izobrazbo za izvrševanje trgovinske obrti. Dovršeni štirje razredi meščanske, srednje ali štirje razredi strokovne šole nadomeščajo učni rok in eno leto zaposlitve kot pomočnik. Kakšni izobrazbi odgovarja trgovsko učilišče, ki ga je hčerka izvršila, ne moremo povedati, ker nam niste povedali, katero učilišče je to. Sicer pa v posameznih primerih odloči ban s posebnim odlokom, v kateri meri nadomešča pohajanje tečajev učno dobo odnosno dobo zaposlitve, kot pomočnik.

Če ni oporoke. K. J. S. Morda je pok. oče res imel namen, da bo vam zapustil posestvo, ker ste ostali doma in stalno na posestvu delali. Vendar ne more sodišče take očetove, le na splošno dane izjave upoštevati, ker ni oče napravil nobene pismene oporoke. Kot ustna oporoke se ne more smatrati očetova izjava, da vam bo zapustil posestvo, ki jo je dal v prisotnosti dveh mož. Za veljavnost ustne oporoke je potrebno, da je zapustnik izjavil svojo poslednjo voljo v prisotnosti treh prič, ki morajo biti hkratu prisotne. — Ker ni oporoke, ste dediči vsi otroci po enakih delih. Če se med seboj ne morete zmeniti, kdo da bo posestvo prevzel v naravi in ostale sodediče izplačal, ostanete pač vsi dediči solastniki podedovanega posestva. Večina solastnikov odloča, kako se bo to posestvo upravljalo. Če je večina bratov zato, da se posestvo upravlja po skrbniku, se morate vi temu ukloniti. Vsak izmed dedičev lahko svoj delež proda. — Kar ste delali za očeta in potem, ko ste mu z ženo stregli v bolezn, za to lahko zahtevate krajevnim razmeram primerno odškodnino od očetove zapuščine. Ta terjatev je dolg skupne zapuščine in se mora upoštevati pri ugotovitvi zapuščinske vrednosti. — Svetujemo vam, da se z brati mirnim potom dogovorite glede prevzema zapuščine v naravi. Zavedati se morate, da imate z ostalimi brati in sestrami vred le enake in nobene večje pravice, čeprav ste imeli od očeta obljubljeno posestvo. Če se boste pa pravdali, bo verjetno vašega deleža še premalo za pravdne stroške.

Plačilo zakupnine. A. B. L. Zakupnino ste dolžni plačati tako, kakor ste se dogovorili pri sklenitvi zakupne pogodbe. Če se pa niste glede časa plačila prav nič

posebej dogovorili, potem morate takrat plačevati, kakor je navadno v vašem kraju. To lahko zveste na županstvu. Če pa posebnega običaja ni, potem je zakupnino plačevati polletno za nazaj.

Oporoka našega državljana v Franciji. F. P. L. — Živite in delate v Franciji, imate pa posestvo v domačem kraju. Radi bi napravili oporoko, da ne bo neprilik, če bi se pri delu ponesrečili. Tako oporoko lahko napravite sami na ta način, da jo sami napišete lastnoročno in podpišete. To oporoko lahko daste hraniti zaupniku, ki jo bo po vaši smrti poslal domačemu sodišču, v katerega okolišju leži vaša nepremičnina. Če napišete oporoko, je ni treba prav nič kolkovati. Kolkovala se bo šele v zapuščinskem postopanju in bo to malenkostno kolkovino utrpel dedič. Tudi v Franciji v slovenskem jeziku lastnoročno napisana oporoka bo pri našem sodišču imela polno veljavo.

Nalaganje listja na tujem svetu. S. K. Sv. K. — Vaš pašnik meji ob sosedov gozd. Letos ste pašnik preoral in z ržo posejali. Sosed pa je v gozdu grabil listje, napravil kup tik na meji, nato pa z volovsko vprego zapeljal preko posejane njive ter naložil in odpeljal listje po njivi. Na vaš ugovor pravi, da je to pravico že priposestvoval. Mnenja ste, da to ne more biti, ker je sosedov gozd bil pred 20 leti posekan, in je sedaj tam mlada hosta, kjer v zadnjih letih sploh ni listja grabil. — Če je sosed le tu pa tam nalagal listje na vašem svetu, sicer pa tudi še na svojem svetu, potem je sploh vprašanje, če je nalaganje na vašem svetu bilo potrebno in koristno za sosedu, ko itak lahko nalaga na svojem svetu. Poleg te koristnosti za svoje gospodarstvo sploh, bo moral sosed dokazati, da je skozi 30 let javno in nemoteno nalagal listje vselej na vašem svetu. Če tega ne more dokazati, potem služnostne pravice nalaganja listja na vašem svetu še ni priposestvoval in mu v bodoče to lahko prepoveste.

Škoda po tujih čebelah. R. J. F. — Ste čebelar začetnik, istotako kot vaš sosed. V poletju se je sosed pohvalil, koliko medu je že pridelal, ki ga je pobral iz panjev. Takoj tiste dni potem ste opazili, kako so tuje čebele prišle nad vaše in ropale. To je trajalo tri dni. Čebele-roparice ste poprašili z moko in ste zapazili, da so letele v sosedove panje. Soseda ste opozorili na vam povzročeno škodo, pa je noče povrniti. — Svetujemo vam, da se s sosedom, morda s posredovanjem tretjega čebelarja, mirno poravnate. Verjetno je način odvzema medu iz sosedovega čebelnjaka dal povod za ropanje. V morebitni pravi bi sodišče pač zaslišalo izvedenca strokovnjaka-čebelarja, da so vam napravile sosedove čebele in ne kake druge. Po mnenju tega izvedenca bi sodišče izreklo svojo sodbo